

MUSTAFA FEVZİ B. NU'MAN VE HZ. HÜSEYİN MERSİYESİ

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ŞAHİN¹

ÖZET

Bu makalede amaç, âlim, şair, gazeteci ve mutasavvıf olan Mustafa Fevzi b. Nu'man hakkında bilgi verip onun “Meşher-i Re's-i Şerîf-i Cenâb-ı Hüseyin'e Karşı” manzumesini edebî açıdan incelemektir. Kerbelâ vak'ası, meydana geldiği andan itibaren İslam dünyasını derinden etkilemiş, tarihî, dinî ve edebî eserlere konu olmuş, İslam tarihinin şahit olduğu en acı olaylardan biridir. Zamanla Maktel-i Hüseyin adı altında edebî bir türe dönüşmüştür. Özellikle Alevî-Bektaşî geleneğinde hem manzum hem de mensur mersiye kaleme alınmıştır. Mersiye yazma geleneği Osmanlı'nın son dönemlerinde de devam etmiştir. Bu tarz şiirlerden biri de Osmanlı Devleti'nin son, Cumhuriyetin ilk yıllarında yaşamış olan Mustafa Fevzi b. Nu'man'ın Cerîde-i Sufiyye'de yayınladığı eseridir. 12 bendden oluşan manzûme edebî açıdan incelendikten sonra transkribe metni verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Fevzi b. Nu'man, Kerbelâ, Mersiye, Maktel-i Hüseyin, Hz. Hüseyin

MUSTAFA FEVZİ BIN NU'MAN AND SAINT HUSSEIN ELEGIAC

ABSTRACT

The purpose of this study is to inform about Mustafa Fevzi Bin Nu'man, a scholar, poet, journalist and Sufi and to examine his poem “Meşher-i Re's-i Şerif-i Cenab-ı Huseyn'e Karşı” (Against the place where the head of St. Hussein is exhibited) literally. Karbala case is one of the most painful events witnessed by the history of Islam, which has deeply affected the Islamic world since its occurrence and has been the subject of historical, religious and literary works. It has become a literary genre under the name of Maktel-i Hussein over time. Especially in Alevi-Bektashi Tradition, both verse and prose elegiac poetries were written, and the tradition of elegising continued in the late Ottoman period. One of such poems is the work published by Mustafa Fevzi Bin Nu'man in the Journal of Ceride-i Sufiyye. After the poem consisting of 12 cantos was examined literally, the transcript was given.

Keywords: Mustafa Fevzi Bin Nu'man, Karbala, Elegiac, Maktel-i Hussein, St. Hussein

---

¹ Akdeniz Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk-İslam Edebiyatı, mehmetshahin@akdeniz.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-2548-211X

GİRİŞ

İslam tarihinin en acı olaylarından biri olan Kerbelâ vak'ası, Hicrî 10 Muharrem 61, Milâdî 10 Ekim 680 yılında, Bağdat'ın 100 km güneybatısında Kerbelâ bölgesinde meydana gelmiştir. (Öz 1998: 271) Hz. Ali ve Hz. Fatıma'nın oğlu olan Hz. Hüseyin, Hz. Muhammed'in torunudur. Hz. Hüseyin, dönemin siyasi olayları neticesinde Kûfe valisi Ubeydullah b. Ziyad'ın emriyle yola çıkan Ömer b. Sad komutasındaki ordu tarafından önce Kerbelâ bölgesinde susuz bırakılır sonra ise yapılan savaşta Sinan b. Enes tarafından şehit edilir. Bu kanlı olay, şehâdetin gerçekleştiği yerden dolayı Kerbelâ vak'ası olarak anılır. (Köksal 2003:207; Uzun 2002:274) Kerbelâ'da Hz. Hüseyin ile birlikte oğlu Abdullah; Hz. Ali'nin oğulları Ebû Bekir, Osman, Abbas, Ali Ekber, Abdullah, Cafer ve Muhammed; Hz. Hasan'ın oğulları Kâsım ve Ebû Bekir; Akil b. Ebi Tâlib'in oğulları Cafer, Abdullah, Abdurrahman ile torunları Abdullah ve Muhammed; Abdullah b. Cafer'in oğulları Avn ve Muhammed de şehit edilmişlerdir.

Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında, Hz. Hüseyin'in ve beraberindekilerin şehit edildiği Kerbelâ vak'asını hüznünlü bir şekilde anlatan manzum veya mensur eserlere Maktel-i Hüseyin adı verilmiştir. Arap edebiyatında Ebü'l-Esved ed-Düeli'nin yazdığı gazel ilk örnek kabul edilir. Bu konudaki ilk müstakil eser ise Câbir el-Cu'fi (ö. 746)'nin yazdığı Maktelü'l-Hüseyin'dir. Ancak bu eser günümüze ulaşmamıştır. Daha sonra yazılan ve kendinden sonrakilere kaynaklık eden ilk eser ise Ebu Mihnef Lût b. Yahya'nın (ö. 774) Kitâbu Makteli'l-Hüseyin'dir. (Güngör 1987:23) Ebu'l-Ferec'in Makâlidü't-Tâlibin, Ebû İshak İsferyânî'nin Nûru'l-Ayn Fi Meşhedi'l-Hüseyin, Radieddin Tûsî'nin El-Mulhûf Alâ Katli't-Tufûf, Nasr b. Muzâhî'nin Maktel'i bulunmaktadır. (Çağlayan 1997:32) Fars edebiyatında yazılan ilk örnek ise Hüseyin Vâiz Kâşifi'nin Ravzatü'ş-Şühedâ'sıdır. Bu eseri Fuzûlî Türkçeye Hadikatü's-Süedâ ismiyle çevirmiş ve bu türün Türk edebiyatında en başarılı örneği olmuştur. (Güngör 2001:456-457) Muhammed Bakır b. Muhammed Taki'nin Cilâu'l-Uyûn, Muhammed Hasan b. El-Hâc'ın Riyâzu'ş-Şühedâ isimli eseri de vardır. Günümüzde Şii İslam geleneğinde Muharrem ayında bu acı trajedi çeşitli ritüellerle yad edilmektedir. (Cin 2012:360)

Türk edebiyatında ise en eski eser, Yusuf-ı Meddâh'ın 1362 yılında kaleme aldığı Maktel-i Hüseyin'dir. (Özçelik 2010:7) Yahya b. Bahşî, Lâmiî, Hacı Nureddin, Gelibolulu Câmî, Âşık b. Ali, Fuzûlî, Zaîfî, İbrahim, Şevkî, Sâfi, Bekâyî, Molla Mustafa, Cemâlî, Adanalı Nevruz b. İsa, Zülâlî, Ethem, Hilmizâde İbrahim Rıfat, Mehmed Nazım Paşa, Ahmet Servet, Kâzım Paşa ve Küçük Filibeli-zâde'nin müstakil Maktel-i Hüseyin'leri vardır. (Çağlayan 1997:33-34) Yazarı tespit edilememiş müstakil eserlerin yanında Kerbelâ olayını anlatan mersiyeler ve muharremiyeler de bulunmaktadır. Behiştî, Hakanî Mehmed Bey, Bağdatlı Rûhî, Neşatî, Hayretî, Nailî, Yenişehirli Avnî, Fazlî, Yazıcıoğlu Mehmed, Keçecizâde İzzet Molla, Fehîm-i Kadîm, Osman Nevres, Leyla Hanım ve Şeref Hanım'ın Kerbelâ mersiyeleri bulunmaktadır. (Arslan ve Erdoğan 2009:54-55; Özil 2017:31-48; Çağlayan 1997:32-34; Aktaş 2010:295; Topal 2007:89; Cin 2012: 361; Şahin 2019:73)

Konusu Kerbelâ olmayan mesnevilerde de Ahmedî, Mürîdî, İslâmî, Antepli İbrahim b. Bâlî, Larendeli Hamdî, Manısalı Câmi, Edirneli Nazmî, Yenipazarlı Vâlî, Şeyh Gâlib, Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Kerbelâ mesnevisi vardır. (Esir 2012:58) Nazım ve nesir ayrı ayrı yazıldığı gibi, karışık da kaleme alınan maktel ve mersiyeler bulunmaktadır. Özellikle Şii dünyada Muharrem ayında anma törenlerinde topluca okunurlar. Konu ile ilgili olarak daha detaylı bilgi için yapılan şu çalışmalara bakılabilir.²

Türk İslam edebiyatı geleneğinde, padişahların, büyük devlet adamlarının, sevilen kişilerin ve aile büyüklerinin vefatından sonra; onları yad etmek, yaptığı iyilikler anmak, geriye bıraktığı eserleri anmak, onları övmek ve üzüntüyü dile getirmek için mersiyeler yazılmıştır. Şahıslar dışında, savaş neticesinde kaybedilen topraklar ve kişinin hayatında iz bırakmış sevilen hayvanlar için de mersiyeler yazılmıştır. (Çakır 2012:706; Canım 2010:130) “Mersiye, ölen birinin ardından duyulan üzüntüyü dile getirmek, o kişinin iyi taraflarını anlatmak ve ölene karşı şairin ilgisini ifade etmek üzere yazılan şiirlere verilen addır. Mersiyelerde, ölenlerin matemi, yakınların ve dostların tâziyesi, toplumun önde gelen kişilerinin vefatına duyulan üzüntünün dile getirilmesi, din ulularının, özellikle de Hz. Hüseyin ve Kerbelâ şehitlerinin anılması, ölenin övülmesi, kadere rıza gösterilmesi, dünyanın geçiciliğinin vurgulanması, cenaze sahiplerinin sabır ve metanete davet edilmesi gibi konular ele alınır.” (İsen 1993: XIII)

Ahmedî'nin Germiyan beyi Süleyman Şâh için kaleme aldığı mersiye Anadolu sahasında yazılmış ilk mersiye örneği kabul edilir. Dînî-tasavvufî Türk edebiyatı ve Alevî-Bektâşî geleneğinde Ehl-i beyt ve özellikle de Kerbelâ'da Hz. Hüseyin'in şehadetinden duyulan acı ve ona olan özlemin anlatıldığı mersiyeler çoğunluktadır. (İsen 2004:2019) İlk örneğinden günümüze kadar ki sürece bakıldığında en fazla Kerbelâ mersiyesinin 19. yüzyılda yazıldığı görülmektedir. Bu artış 1930'lu yıllara kadar devam etmiştir. (Çiftçi 2008:16; Yörür 2018:681)

² Cemil Çiftçi, *Divan Şiirinde Kerbelâ Ağtıları*, Kevser Yayınları, 2008; Mustafa İsen, *Acıyı Bal Eylemek Türk Edebiyatında Mersiye*, Akçağ Yayınları, Ankara 1993; Bünyamin Çağlayan, *Kerbelâ Mersiyeleri*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1997; Mehmet Arslan- Mehtap Erdoğan, *Kerbelâ Mersiyeleri*, Grafiker Yayınları, Ankara, 2009; Bilge Kaya “Muharrem Ayı ve Kerbelâ Mersiyeleri”, *Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı: 33, ss. 501-519; Kahraman Özkök, *Osmanlı Dönemi Şeyhlerinden Kerbelâ Mersiyeleri*, Revak Kitabevi, İstanbul, 2014; İ. Hakkı Aksoyak-Mehmet Arslan, “Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Kerbelâ Mersiyelerini Muhtevî Bir Risâlesi: “Sübhâtü'l Abdâl”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, S. II: ss. 49-67. Hüseyin Algül-Mustafa Kara, *Ehl-i Beyt Kerbelâ ve Mersiye*, Bursa Büyükşehir Belediyesi Kitaplığı, Bursa, 2014; Ekrem Bektaş, “Diyarbakırlı Kâmi'nin Hadîka-i Ma'neviyyesi”, *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 12, Sayı 1, Beşeri Bilimler Sayısı, 2014; Mümine Çakır, “Kadîmî'nin Kerbelâ Mersiyeleri”, *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/1 Winter*, p. 705-725, 2012; Cemil Çiftçi, *Aşkın Hazinesi Makâlîd-i Aşk (Kerbelâ Mersiyeleri)*, Kevser Yayınları, İstanbul, 2008; Mehtap Erdoğan, “Sivaslı Ali Şâdi ve Kerbelâ Mersiyelerini İhtiva Eden Sirişk-i Mâtem Adlı Eseri”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 2, Sayı: 2, ss. 54-72, 2009; Halil İbrahim Şahin, “Kerbelâ Olayının Sözlü Geleneğe Yansıması: İmam Hasan ve İmam Hüseyin Destanı”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Yıl 2011, Sayı 60, s. 182-183.

Makalemize konu olan “Meşher-i Re’s-i Şerîf-i Cenâb-ı Hüseyin’e Karşı” adlı manzûme de bu artış dönemi ürünlerinden biridir. Meşher-i Re’s-i Şerîf-i Cenâb-ı Hüseyin’e Karşı isimli şiir, ailesinden alınan ve özel kütüphanemde olan yazma nüsha fotokopisinde “Der-Câmi’-i Emeviye der-Şâm” başlığı ile kayıtlıdır. (vr. 78a-81a) Mustafa Fevzi b. Nu’mân, manzumesini daha sonra Cerîde-i Sûfiyye’nin 11 Muharrem 1332 tarihli 74. sayısında yayımlamıştır.

1. MUSTAFA FEVZİ B. NU’MAN

Mustafa Fevzi b. Nu’mân, 1871 yılında Erzincan’ın Eğin ilçesinde dünyaya gelmiş ve 24 Ağustos 1924 yılında İstanbul Fatih’te vefat etmiş Osmanlı’nın son dönem önemli şair ve mutasavvıflarından biridir. Eğin’de yaşarken Erzincan’a gelen saray dersiami ve Huzur dersleri hocası Kasapzade Vâiz Efendi tarafından 7 yaşlarında iken İstanbul’a getirilmiştir. İstanbul’da hem Kasapzâde Vâiz Efendi’den hususi dersler almış hem de İbtidaiye ve Bahriye mekteplerinden de mezun olmuştur. Bahriye Teşkilatında çalışmaya başlayarak Berik, Korvet ve Kalyon kâtiplikleri yapmıştır ki bu sebeple de Kâtib lakabı ile anılmıştır. Kolağası rütbesinde iken göz bozukluğu sebebiyle genç yaşta emekliye ayrılmış ve kendini ilmî faaliyetlere adanmıştır. Bir yandan ilimle uğraşırken bir yandan da özel bir lastikhanede veznedarlık yapmıştır. Kasapzâde Vâiz Efendi sayesinde tasavvufa yönelmiş ve Ahmed Ziyâeddin Gümüşhanevi’ye intisap etmiştir. Gümüşhanevi vefat edince Kastamonulu Hasan Hilmi Efendi’ye intisap ederek ondan hilafet almıştır. 1913 yılında hacca gitmiş ve burada Şumûsü’s-safâ adlı eserini kaleme almıştır. 24 Ağustos 1924 tarihinde zatürreden vefat etmiş ve Edirne Kapısına defnedilmiştir. (Şahin 2006:12-35; Vassaf 1999: II/352; Uzun 1995:509-510)

Şair olması hasebiyle vefat etmeden önce mezar taşına yazılacak şiiri de kendisi yazmıştır.

“Hüve’l-Hayyü’l-Bâkî
Kurban olayım şâkir ey nûr-i mücessem
Geldim der-i ihsanına sultân-ı muazzam

Reddetme kapından beni Allah’ım bağışla
Tek bekleyeyim mahşere dek mefhar-i ‘âlem

Fevzî kulunun mahremi ‘aşkında mukaddem
Olsun yine ruhumla mezarımda da hem-dem

Gümüşhanevî Ahmed Ziyaeddin hazretlerine müntesip Kâtip Hacı Mustafa Fevzi Efendinin ruhuna fâtiha”. (Şahin 2006:35)

2. MUSTAFA FEVZİ B. NU'MAN'IN ESERLERİ

- a. Hediyetu'l-Halîdîn fî Menakıb-i Kutbu'l-Arifîn Mevlâna Ahmed Ziyâüddin b. Mustafa el-Gümüşhânevî
- b. Risâle-i Mir'âtu's-Şuhûd fî Mes'eleti Vahdeti'l-Vüçûd
- c. Kitâbu İsbâtü'l-Mesâlik fi Rabitati's-Salîk
- d. Menâkıbü Haseniyye fî Ahvâli's-Seniyye
- e. Mîzânu'l-İrfân
- f. Şümûsu's-Safâ fî Evsâfi'l-Mustafâ
- g. İzhâr-ı Hakîkat
- h. Orduya Arzuhal
- ı. Rehber-i Zâkir
- i. Risâle-i Ziyâiye
- j. Hilye-i Sâdât
- k. en-Nahdatü'l-Osmâniyye Tercümesi
- l. Cerîde-i Sufiyye'deki makaleleri. (Şahin 2006:38).

Mustafa Fevzi çok yönlü bir şairdir. Tevhid, mü'nâcat, na't, mi'râciye, hilye, gazavatnâme, siretu'n-nebi, mucizât-ı nebi, şefaâtnâme, menâkıbnâme, maktel-i Hüseyin, mersiye, istimdadnâme, ka'benâme ve devriye gibi birçok alanda eser vermiştir. (Şahin 2006:101)

Mustafa Fevzi Efendi'nin ilmî hayatının yanında önemli bir özelliği de dînî-tasavvufî bir çizgide yayın yapan Cerîde-i Sufiyye'de başyazarlık yapmasıdır. Fevzi, Mustafa Fevzi, Nu'manzâde Mustafa Fevzi gibi imzalarla yazılar yazdığı mesleğine ölümüne bağlı bir yazardır. Cerîde-i Sufiyye'de 101 adet makalesi yayınlanmıştır. Eserleri ile geniş bilgi için tarafımızdan hazırlanan *Mustafa Fevzi b. Nu'man'ın Hayatı Eserleri ve Dînî Edebiyatla İlgili Şiirleri* yüksek lisans çalışmasına bakılabilir. Bunlardan biri de 74. Sayının 275-276. sayfalarında yer alan ve aşağıda inceleyeceğimiz eseridir.

3. MEŞHER-İ RE'S-İ ŞERİF-İ CENÂB-I HÜSEYN'E KARŞI

Mustafa Fevzi Efendi, memuriyet görevi için gemi yolculuğu ile Suriye'ye gitmiştir. (Cerîde-i Sufiyye 1331:176) Bu ziyaret esnasında Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da bulunan türbesini ziyaret ettiği ve bu şiiri yazdığı düşünülmektedir. Meşher, Arapça bir kelime olup sergi, teşhir yeri anlamına gelmektedir. (Ayverdi 2010:808) Re's-i Şerîf ise Hz. Hüseyin'in başıdır. Hz. Hüseyin'in şehit edildikten sonra, Kerbelâ'da şehit olan diğer 72 kişiyi Benî Esed kabilesine mensup olan Gâdiriye köylüleri Hâir bölgesinde defnetmişlerdir. "Hz. Hüseyin'in mübarek başı Havla b. Yezîd el-Esbâhi vasıtasıyla İbn Ziyâd'a bir leğen içerisinde sunulmuştur. İbn Ziyâd elindeki değnekle Hz. Hüseyin'in ağzına vurmuş, bunun üzerine Zeyd b. Erkam: "Çek kırbacını o dişlerden, ben Resulullah'ı o dudakları öperken gördüm." diyerek tepkisini bildirmiştir. Daha sonra Hz. Hüseyin'in başı bir mızrak ucunda Küfe sokaklarında

dolaştırılmış, Zahr b. Kays refakatinde Şam’a, Yezîd’e sunulmak üzere götürülmüştür.” (Keskin 2012:316)

Hız. Hüseyin’in başının Medine’de Cennetü’l-Bâki’ye, Necef’te Hız. Ali’nin mezarının yanına, Kûfe’de bir yere, Kerbelâ’da bedeninin defnedildiği yere, Dımaşk’ta bir yere, Rakka ve Kâhire’ye defnedildiğine dair farklı rivayetler bulunmaktadır. Hız. Hüseyin’in bedeninin defnedildiği Hâir bölgesi zamanla ziyaretgah haline dönüşmüştür. (Fığlalı 1998:518-521: Öz 1998:271-272) Re’s-i şerîf-i Hüseyin, Hız. Hüseyin’in şerefli başı anlamına gelmektedir.

Şiirde duygular ön plana çıkarılmıştır. Türbe ziyareti esnasında Kerbelâ vak’ası dramatik bir üslupla anlatılmaktadır. Kerbelâ vak’ası tasavvufî bir duygu ve düşünce ile işlenmiştir. Olayı zarif bir üslupla ve mecazi kavramlarla nazmetmiştir. Tasavvufî neşve ve hikmetli söyleyişin hâkim olduğu şiirinin sonunda vak’ayı tekrar özetlemiştir.

3.1. Şahıs Kadrosu

Kerbelâ vak’asında geçen şahıslar hakkında kısaca bilgi verilmiştir.

3.1.1. Hız. Hüseyin

Hız. Ali ile Hız. Fatıma’nın oğludur. Medine’de 626 yılında dünyaya gelmiştir. Hız. Muhammed’in, Hız. Hüseyin’le ilgili hadisleri vardır: “Hasan ve Hüseyin’i seven beni sevmiş olur; onlara buğzeden bana buğzetmiş olur.” (Ahmet b. Hanbel, Müsned: II/288,440) ve “Hasan ve Hüseyin cennet gençlerinin efendileridir.” (Tirmizî, Menâkıb:31) Biat etmediği gerekçesiyle 10 Ekim 680 yılında Emevî halifesi I. Yezid’in askerleri tarafından Kerbelâ’da şehit edilmiştir. (Köksal 2003:38; Fığlalı 1998:518) Şiirin yazılma sebebi de bu elim olaydır.

3.1.2. Yezîd

Yezîd, I. Emevî halifesi Muâviye’nin oğlu ve II. halifedir. Şiirde Yezîd’den hain olarak bahsedilir. Muâviye ölmeden oğlunu halife tayin etmiştir. 680-683 arası, 3 yıl 6 ay halifelik yapmıştır. Bu süre içerisinde Kerbelâ olayı, Harre savaşı ve Mekke kuşatması gibi Müslümanları derinden etkileyen olaylara imza atmıştır. İçki içen ilk İslam halifesi unvanına sahiptir. Bu sebeple “el-humûr” yani sarhoş lakabıyla anılır. Bu sebeple hem hâin olarak anılır hem de lanetlenir. 10 Kasım 683 tarihinde Huvvârîn’de ölmüş ve Dımaşk’taki Bâbüssağîr mezarlığına defnedilmiştir. (Kılıç 2013:514) Mustafa Fevzi, Yezîd’i hâin ve şerîr olarak niteleyip lanet etmektedir.

O şerîre itdigim la’net de inkârım değil
Yâd-ı la’net haşre dek rûh-ı Yezîd’e esmeli

3.1.3. Hz. Fâtıma

Hz. Fâtıma M.605 tarihinde Mekke’de dünyaya gelen Hz. Muhammed’in en küçük ve soyunu devam ettiren kızıdır. Parlak yüzlü anlamına gelen Zehra lakabıyla bilinir. Hz. Ali’nin eşi, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’in annesidir. Hz. Muhammed’in vefatından beş buçuk ay sonra 22 Kasım 632 tarihinde vefat etmiştir. (Kandemir 1995:219) Mustafa Fevzi, Hz. Fâtıma’yı Hz. Hüseyin’in annesi olması sebebiyle anmıştır.

3.1.4. Şemir b. Zilcevşen

Kûfe valisi Ubeydullah b. Ziyad’ın danışmanıdır ve Havâzin kabilesi liderlerinden biridir. Kerbelâ vak’asında Ubeydullah’ı etkileyerek Hz. Hüseyin’in şehit edilmesini sağlayan ve Hz. Hüseyin’in kafasını kesen kişidir. Hz. Hüseyin’in hasta olan oğlu Zeynelâbidin’i de öldürmek istemiş ancak çevresi tarafından engellenmiştir. (Yüksel 2012:29; Fığlalı 1998:520) Hz. Hüseyin’i şehit ettiği için Muhtâr es-Sakâfî’nin komutanı Ebû Amre tarafından öldürülmüştür. (Keskin 2012:328) Şairler tarafından la’în, bî-îmân ve necis olarak anılır.

Nür-ı çeşm-i Haydar’ı Şemr-i la’în öldürdü mü
Hânedânın mâtemi ‘âlemleri doldurdu mu

3.1.4. Leylâ ve Kays

Arap, Fars, Urdu ve Türk edebiyatlarında ele alınan aşk hikayesinin kahramanlarıdır. Kays, Leylâ’ya aşkıdan dolayı aklını kaybederek Mecnûn lakabı ile anılmıştır. Aşkın ve âşıklığın sembolü olarak kabul edilir. Leylâ ve Mecnûn hikayesi hem mecaz hem de mazmun olarak Türk edebiyatında sıklıkla kullanılmıştır.

Görmedim Leylâ’yı lâkin Kays gibi oldum deli
Tâ ezelden hubb-ı ehl-i beyte itmişdim belî

3.2. Vezin, Kâfiye ve Redif

Şiirde aruz vezninin remel bahrinin fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün kalıbı kullanılmıştır. Kısa olması sebebiyle bu kalıp, Türk edebiyatında en sık tercih edilen kalıplardan biridir. (İpekten 2002:222) Kafiye yapımında Türkçe, Arapça, Farsça, Türkçe-Farsça, Türkçe-Arapça, Farsça-Arapça kelimeler kullanılmıştır. Şiirdeki kullanılan kafiyeler şu şekildedir: “-li”, “-elâ”, “-âr”, “-et”, “-er”, “-ân”, “-il”, “-et”, “-ûn”.

Tam kafiye: Sen misin yoksa ser-i mazlûma hem-dem ey hacet
Sende mi teşhir edildi ol şehîd-i mu’teber

Zengin kafiye: Görmedim Leylâ'yı lâkin Kays gibi oldum deli
Tâ ezelden hubb-ı ehl-i beyte itmişdim belî

Meşher-i Re's-i Şerîf-i Cenâb-ı Hüseyin'e Karşı'da redifler de kullanılmıştır:
Bu gürûh-ı azleme mü'min demek kıyım değil
Sözlerimden Râfîzî dirlerse de 'arım değil
'Âleme kendim begendirmek de efkârım değil
Râfîzî sevmem ehlini tafzilde ikrârım değil
Ehl-i sünnet tâc-ı fâhırım Râfîzî yârim değil
O şerîre itdiğim la'net de inkârım değil
Yâd-ı la'net haşre dek rûh-ı Yezîd'e esmeli

Şair, vezin, kâfiye ve redifi hem ahenk unsuru olarak hem de anlam zenginliği vermek için kullanmıştır.

Mustafa Fevzi, Kerbelâ vak'asını yapanlar için kötü sıfatları sıklıkla kullanmıştır. Bunlar; bî-hayâ, hûn-hâr, erzel, hâin, gürûh-ı azlem, râfîzî, la'net, giryân, vîrân, şeytân, harâbe, fâcir, fâsık, ihânet, eşkiyâdır.

Mustafa Fevzi, manzumesini yedili bendlerden kurulu musammat nazım biçimlerinden Türk edebiyatında örneği çok az olan müsebbâ' ile yazmıştır. Manzume 12 bendden meydana gelmektedir. Müsebbâ'da (aaaaaaa, bbbbbbba) müzdeviç kafiye örgüsü kullanılmıştır.

Manzûmenin yazma nüshasında noktalama işareti kullanılmamışken, Cerîde-i Sûfiyye'deki nüshada kullanılmıştır. Biz de yazma nüshayı esas alarak noktalama işaretleri kullanmadık.

SONUÇ

Meşher-i Re's-i Şerîf-i Cenâb-ı Hüseyin'e Karşı manzumesinde Kerbelâ vak'ası, sade bir dil ve içten bir anlatımla ele alınmıştır. Çekilen üzüntü, keder ve elemi okuyucuya hissettirilmesi hedeflenmiştir. Olay örgüsü kurulurken, tarihî gerçekler dikkate alınmıştır. Mustafa Fevzi, türbeyi ziyaret ettiğinde tarifi imkansız, gönül yakıcı acıları içeren duygularını yürekten hissederek nazma dökmüştür. Hz. Fâtıma'nın gözünün nuru, Hz. Muhammed Mustafa'nın sevgili torununa yapılanlar gönlü olan herkesi dehşete düşürmüştür.

Mustafa Fevzi Efendi, Kerbelâ vak'asını tasavvufî bakış açısıyla ele almıştır. “Âh efendim vâh gülistân-ı şehâdet bülbülü” ve “N'oldu söyle ehl-i beytin sevgili gonca gülü” dizelerinde olduğu gibi şehitlik metafor olarak bir gül bahçesi olarak değerlendirilir. Hz. Hüseyin ise bu gül bahçesinin bülbülüdür. Dînî-tasavvufî Türk edebiyatında acı bir olay olarak ele alınan ve zihinlerde keder olarak yer bulan Kerbelâ vak'ası, her türlü üzüntünün içerisine gizlendiği estetik duygularla ifade edilmiştir. Bu sebeple mersiyelere ölümün estetik ifadesi, acının bal edilmesi olarak da bakmak mümkün hale gelmiştir.

Bu acıyı dile getiren nazım türü olan mersiyelerin genel adı Maktel-i Hüseyin'dir. Bu türde, Dînî-tasavvufî Türk edebiyatında hem nesir hem nazım olarak birçok eser kaleme alınmıştır. Bu manzumenin de bu eserlere bir katkı vereceğini ümit ediyoruz.

4. Metin

Meşher-i Re's-i Şerif-i Cenâb-ı Hüseyin'e Karşı³

Fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün

1

Çapladı tūfân-ı dehşet büsbütün mülk-i dili
Mā-verā-yı 'aqla düşdü şimdi 'aşkın düldülü
Görmedim Leylā'yı lākin Qays gibi oldum deli
Tā ezelden hubb-ı ehl-i beyte itmişdim belī
Âh efendim vâh gülistân-ı şehâdet bülbülü
Gönlümü ceddin Muhammed aşkına kılmüncelī
Dönmem o bāb-ı keremden yâ Hüseyin ibni 'Ali

2

Tazelendi vaq'a-i dil-süz-ı deşt-i Kerbelā
Çünkü gördüm ben seni ey mevzı'ı re'y-i 'alā
Derdimi iz'âf idüb bin derdle itdiñ mübtelā
Qıssa-i dehşet-fezâdan kalbim itdi imtilā
Kim ki 'âşıkdır bu gün meydāna gelsin eş-şalā
Eş-şalā ey nūr-ı çeşm-i Fâtıma şad eş-şalā
Ve's-selām ey hānedān-ı Muşafā'nın ecmeli

3

Söyle muṭlaq, taş mısın âteş mi âteş-bār mısın
Yoksa sen de ben gibi bir 'âşık-ı dil-dār mısın
Mā-cerā-yı dehre vāqıf maḥrem-i esrār mısın
Söyle ğam-ḥ'ār-ı Hüseyin-i Ḥaydar-ı kerrār mısın
Kerbelā-yı gösterir bu levḥa-i dem-sār mısın
Kalbi vîrân eyledin, muḥrib mi yâ 'Ammār mısın
Derdimi taḥrîk için bir nebzecek baḥş itmeli

4

Bî-ḥabersen vaq'adan, vechindeki dehşet nedir
Ḥāl u şānından dil-i 'uşşâkdaki ḥayret nedir
Çünkü rengin ḥün-ı mazlümîn degil ḥumret nedir
Taş iseñ taşlardan artık sendeki 'izzet nedir
Kerbelā'dan dem urur ṭavriñ seniñ ḥikmet nedir
Her gören maḥzûn olur bu ğurbet u firqat nedir
N'oldu söyle ehl-i beytin sevgili gonca gülü

5

³ Şam'da Cāmi-i Emeviye dāhilinde sol cenāhtaki hücre-i mübāreke derûnunda şebeke-i mahsâsa içinde reng-i la'lîn pûşîdelerle mestur olub 'uşşâkı ve züvvârın mazhar-ı tebcil ve ihtirâmı bulunan bir hücre-i dehşet müessirdir.

Sen misin yoksa ser-i mazlûma hem-dem ey hâcer
 Sende mi teşhîr edildi ol şehîd-i mu'teber
 Mâtem-i ibni 'Alî'den mi bulunduğ pür-keder
 Şimdi var mı hûn-ı pâkinden 'aceb sende eşer
 Seyyid-i ebnâ-yı cennetden baña ver bir haber
 Ol zamân ma'v olmamış n'içün semâ u ba'ır u ber
 Çün şehîd olmuş cihânîñ bir imâm-ı a'deli

6
 Güşvâr-ı 'arş-ı a'lâsında pek çok durdu mu
 Çarh kecr u 'âkıbet düşmanları güldürdü mü
 Zâlimân-ı bî-hayâ gonca gülü soldurdu mu
 Dūd-mân-ı Aḥmed'i hâin Yezîd söndürdü mü
 Nūr-ı çeşm-i Ḥaydar'ı Şemr-i la'în öldürdü mü
 Ḥânedânın mâtemi 'âlemleri doldurdu mu
 İhtifâ mı eyledi dînin o şems-i ekmeli

7
 Bî-kes u bî-vâye vü 'âciz mi kaldı ḥânedân
 O zamân mı hetk edildi 'ırz u nâmûs-ı cihân
 O ḥavâlîde bulunmaz mıydı hiç bir müslümân
 Yoksa bir başka 'avâlim mi zuhûr itdi o ân
 Söyle mü'min miydi yâ kâfir mi zâlim düşmenân
 Muştafâ'dan korkmadan bu râha olmuşlar revân
 O gürûh-ı bî-hayâ hûn-h'ârların en erzeli

8
 Arkasından âh ider miydi Ḥüseyn'in gülleri
 Çok mu feryâd eyledi âl-i 'abâ bülbülleri
 Dehşetinden yoksa mebhût mu bulundu dilleri
 Ḥâk-i zilletde muḥakḳar kaldı mı sünbülleri
 Bir ḥarâbe zâre mi döndü o cânân illeri
 Âh nasıl kıydı Ḥüseyn'e kâfirin pis elleri
 Ḥaḳḳ'ı inkâr eylemek bundan daha olmaz celî

9
 Bu gürûh-ı azleme mü'min demek ḳarım degil
 Sözlerimden Râfizî dirlerse de 'arım degil

‘Āleme kendim begendirmek de efkārım degil
Rāfızī sevmem ehlini tafzilde ikrārım degil
Ehl-i sünnet tâc-ı fahrım Rāfızī yārim degil
O şerife itdigim la’net de inkārım degil
Yād-ı la’net haşre dek rûh-ı Yezîd’e esmeli

10

Söyle Allāh ‘aşkına hāin Yezîd vahşetlerin
Bî-tevaşkuf eyle taqrîr-i Kerbelâ dehşetlerin
Hâl-i mazlûmın ile âl-i ‘abâ firkatlerin
Söyle bir bir hānedân-ı Muştafâ gurbetlerin
Şatdı mı dünyāya düşman âhîret devletlerin
Buldular mı bî-hayâlar ‘âkıbet-nikbetlerin
Büsütün kör itdi mi dünyā o kavm uşülü

11

Bir su’ale cür’et itdin nüh felek lertzân olur
Vahşetinden vaq’anın arz u semâ sekrân olur
Mā-cerā-yı söylesem ‘ālem bütün vîrân olur
Kışşaya mü’min degil kâfir bile giryân olur
Şerh-i mâ fi’l-bālîme ins ü melek nālân olur
Āh-ı derd-âlüduma şeytân dahı hayrân olur
Vaq’a şerh olsa felekler hep harābe gitmeli

12

Fevziyâ ..icmāl-i vaq’a şöyledir ol zālîmün
O gürüh-ı eşkıyâ dünyā vü ‘uqbâ hāsîrün
Kal’a-i dîni harāb itdi kökünden fâcirün
Hānedāna çok ihānet itdiler o fâsiqün
Ehl-i beyt-i Muştafâ mazlûm u ma’sûm şâbirün
Haqq’a vuşlat buldular *innâ ileyhi rāci’ün*⁴
Ümmet-i mergūbenin kavm-i celîl-i efđ ali

Muştafâ Fevzi

⁴ “...Ve şüphesiz O’na döneceğiz.” Kur’ân-ı Kerîm, Bakara 2/156.

KAYNAKÇA

- Aktaş, H. (2010). “Mersiyeden Modern Şiire Tarihin Kerbelâ Şuuru”, *Çeşitli Yönleriyle Kerbelâ*, Sivas: Âsitan Yayıncılık, c. 2.
- Arslan, M.-Erdoğan, M. (2009). *Kerbelâ Mersiyeleri*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Ayverdi, İ. (2010). *Asırlar Boyu Tarihî Seyri İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük (I-III)*, İstanbul: Kubbealtı Lugati.
- Canım, R. (2010). *Divan Edebiyatında Türler*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Cin, A. (2012). İran Coğrafyasında Hz. Hüseyin Yası ve Bir Kerbela Kıssası, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırmaları /2012/63*, s. 359-382.
- Çakır, M. (2012). “Kadîmî’nin Kerbelâ Mersiyeleri”, *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/1 Winter*, p.705-725.
- Çağlayan, B. (1997). Kerbelâ Mersiyeleri, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Doktora Tezi, Ankara.
- Çiftçi, C. (2008). Divan Şiirinde Kerbelâ Ağıtları, Kevser Yayınları.
- Esir, H. A. (2012). Anadolu Sahası Mesnevilerinde Kerbelâ Vak’ası, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1 (2012), ss. 43-64.
- Fığlalı, E. T. (1998). “Hüseyin”, *TDVİA*, C. 18, s. 518-521.
- Güngör, Ş. (1987). *Hadikatü’s-Süedâ*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Güngör, Ş. (2001). “Maktel-i Hüseyin”, *TDVİA*, C. 27, s. 456.
- Hüseyin Vassaf, (1999). *Sefîne-i Evliyâ-yı Ebrâr ve Şerh-i Esmâr-ı Esrâr (I-IV)*, Haz. Ali Yılmaz, Mehmet Akkuş, İstanbul: Sehâ Neşriyat.
- İpekten, H. (2002), *Eski Türk Edebiyatı-Nazım Şekilleri ve Aruz*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- İsen, M. (2004). “Mersiye”, *TDVİA*, C.29, s. 219-221.
- .....(1993). *Acıyı Bal Eylemek Türk Edebiyatında Mersiye*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kandemir, M. Y. (1995), “Fâtıma”, *TDVİA*, C.12, s.219-223.
- Keskin, Y. (2012), Yakın Döneme Etkileri İtibari İle Kerbelâ, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 38, s.307-340.
- Kılıç, Ü. (2013). “Yezid I”, *TDVİA*, C. 43, s. 513-514.
- Köksal, M. Â. (2003). *Hız. Hüseyin ve Kerbelâ Faciası*, İstanbul: Köksal Yayıncılık.
- Öz, M. (1998). “Kerbelâ”, *TDVİA*, C. 25, s. 271-272.
- Özçelik, K. (2010). “Türk Edebiyatında Yazılmış İlk Maktel-i Hüseyin Kimin Eseridir?”, *Edit. Alim Yıldız, Çeşitli Yönleriyle Kerbela (Edebiyat)*, C. II., Sivas: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Özil, S. (2017). Maktel-i Hüseyinler Hakkında Bir Bibliyografya Denemesi, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Güz 2017/Sayı 83, s. 31-48.
- Şahin, M. (2006). *Mustafa Fevzi b. Nu’man’ın Hayatı Eserleri ve Dînî Edebiyatla İlgili Şiirleri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Şahin, M. (2019), *Esâsî Dîvânı*, Ankara: İlâhiyat Yayınları.
- Topal, A. (2007). “Klasik Türk Edebiyatında Muharrem Ayı Etrafında Yazılan Şiirler”, *AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 35, s. 89.
- Uzun, M. (2002). “Kerbelâ”, *TDVİA*, C. 25, s. 274.

- Uzun, M. İ. (1995), “Fevzi Efendi, Kâtib”, *TDVİA*, C.12, s.509-510.
- Yörür, A. (2018), Hasan Dâniş Bey’in Kerbelâ Mersiyesi, *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan Özel Sayısı*, Aralık 2018, s.680-694.
- Yüksel, A. T., (2012). “Ubeydullah b. Ziyâd, *TDVİA*, C. 42, s. 29-30.